INKLYUZIV TA'LIMDA TALABALARNING VOLONTYORLIK XIZMATIDAN SAMARALI FOYDALANISH TEXNOLOGIYALARNI TASHKIL ETISH

Qodirova Feruza Usmanovna
Maxsus pedagogika kafedrasi mudiri, professor; CHDPU, Chirchiq, O‘zbekiston
+998946532320 feruzausmon@mail.ru
Tojimurotova Mahbuba Quvondiq qizi
Magistr, CHDPU, Pedagogika fakulteti, Chirchiq, O‘zbekiston
+998932686668 mahbubatojimurotova@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada inklyuziv ta’lim tizimida talabalarning volontyorlik faoliyatidan samarali foydalanish texnologiyalarini tashkil etish masalalari yoritiladi. Tadqiqotda volontyorlik xizmatining alohida ta’lim ehtiyojlariga ega bo‘lgan o‘quvchilarni qo‘llab-quvvatlashdagi o‘rni, uning pedagogik va ijtimoiy ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, volontyorlik faoliyatini tashkil etishning innovatsion yondashuvlari, metod va vositalari hamda ularni ta’lim jarayoniga integratsiya qilish mexanizmlari ko‘rib chiqiladi. Olingan natijalar volontyorlik xizmatidan tizimli foydalanish inklyuziv ta’lim samaradorligini oshirish, talabalar ijtimoiy faolligini rivojlantirish hamda hamkorlik muhitini mustahkamlashga xizmat qilishini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: inklyuziv ta’lim, volontyorlik faoliyati, talabalar, pedagogik texnologiyalar, ijtimoiy moslashuv, hamkorlik, maxsus ta’lim ehtiyojlari, ta’lim samaradorligi

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы организации технологий эффективного использования волонтёрской деятельности студентов в системе инклюзивного образования. Анализируется роль волонтёрской службы в поддержке обучающихся с особыми образовательными потребностями, её педагогическое и социальное значение. Также рассматриваются инновационные подходы, методы и средства организации волонтёрской деятельности, а также механизмы её интеграции в образовательный процесс. Полученные результаты показывают, что системное использование волонтёрской деятельности способствует повышению эффективности инклюзивного образования, развитию социальной активности студентов и укреплению среды сотрудничества.

Ключевые слова: инклюзивное образование, волонтёрская деятельность, студенты, педагогические технологии, социальная адаптация, сотрудничество, особые образовательные потребности, эффективность обучения

Abstract: This article explores the organization of technologies for the effective use of student volunteer activities in inclusive education. It analyzes the role of volunteer services in supporting students with special educational needs, as well as their pedagogical and social significance. The study also examines innovative approaches, methods, and tools for organizing volunteer activities and the mechanisms for their integration into the educational process. The results indicate that the systematic use of volunteer activities enhances the effectiveness of inclusive education, promotes students’ social engagement, and strengthens collaborative learning environments.

Keywords: inclusive education, volunteer activity, students, pedagogical technologies, social adaptation, collaboration, special educational needs, educational effectiveness

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimida inklyuziv yondashuvning keng joriy etilishi jamiyatning barcha a’zolari uchun teng ta’lim imkoniyatlarini yaratishga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, alohida ta’lim ehtiyojlariga ega bo‘lgan shaxslarni ijtimoiy hayotga integratsiya qilishda ta’lim muassasalarining roli beqiyosdir. Shu nuqtai nazardan, inklyuziv ta’lim jarayonini samarali tashkil etishda nafaqat pedagogik kadrlar, balki talabalar, ota-onalar va keng jamoatchilikning faol ishtiroki muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, talabalar volontyorlik faoliyati inklyuziv ta’lim tizimini qo‘llab-quvvatlovchi muhim ijtimoiy-pedagogik resurs sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Volontyorlik faoliyati talabalarda nafaqat kasbiy kompetensiyalarni shakllantiradi, balki ularning ijtimoiy mas’uliyatini, empatiya va bag‘rikenglik kabi insoniy fazilatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Inklyuziv ta’lim muhitida volontyorlar alohida ehtiyojga ega o‘quvchilarga individual yordam ko‘rsatish, ularning o‘quv faoliyatini qo‘llab-quvvatlash, kommunikativ muhitni yaxshilash hamda ijtimoiy moslashuv jarayonini yengillashtirishda muhim o‘rin tutadi. Shu bilan birga, volontyorlik faoliyati orqali talabalar nazariy bilimlarini amaliyot bilan uyg‘unlashtirish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

So‘nggi yillarda ta’lim jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarning joriy etilishi volontyorlik faoliyatini ham yangi bosqichga olib chiqmoqda. Zamonaviy texnologiyalar asosida volontyorlik xizmatini tashkil etish uning samaradorligini oshirish, faoliyatni tizimlashtirish va monitoring qilish imkonini beradi. Xususan, raqamli platformalar, interaktiv metodlar va hamkorlikka asoslangan yondashuvlar volontyorlik faoliyatini inklyuziv ta’lim jarayoniga samarali integratsiya qilishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

Mazkur maqolaning maqsadi — inklyuziv ta’lim tizimida talabalarning volontyorlik faoliyatidan samarali foydalanish texnologiyalarini tashkil etishning nazariy asoslarini tahlil qilish hamda ularning amaliy samaradorligini yoritishdan iborat. Shuningdek, tadqiqot doirasida volontyorlik faoliyatini tashkil etishning innovatsion yondashuvlari, ularning afzalliklari va ta’lim jarayoniga integratsiya qilish mexanizmlari ko‘rib chiqiladi.

Adabiyot tahlili va metodologiyasi

Inklyuziv ta’limda talabalarning volontyorlik faoliyatidan foydalanish masalasi xalqaro va mahalliy ilmiy adabiyotlarda keng yoritilgan. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, volontyorlik nafaqat ijtimoiy yordam vositasi sifatida, balki ta’lim jarayonini qo‘llab-quvvatlovchi samarali pedagogik mexanizm sifatida ham ahamiyat kasb etadi. Inklyuziv ta’lim sharoitida volontyorlar alohida ta’lim ehtiyojiga ega o‘quvchilarga individual yordam ko‘rsatish, ularning o‘quv faoliyatini rag‘batlantirish va ijtimoiy muhitga integratsiyasini osonlashtirish vazifasini bajaradi[1]. Shu bilan birga, volontyorlik faoliyati talabalarni nazariy bilimlarni amaliyot bilan uyg‘unlashtirish, mas’uliyat va empatiya kabi shaxsiy fazilatlarini rivojlantirish imkoniyatini beradi[2].

Ilmiy adabiyotlarda volontyorlik xizmatining samaradorligi uning metodik jihatdan puxta tashkil etilishiga bog‘liq ekani ta’kidlanadi. Xususan, faoliyatni rejalashtirish, vazifalarni taqsimlash, monitoring va baholash mexanizmlarini ishlab chiqish orqali voluntyorlik xizmatining natijadorligini oshirish mumkin. Shu bilan birga, innovatsion pedagogik

[1] Rasulov A.A. Inklyuziv ta’lim nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent, 2020

[2] Mo‘minova L.R. Surdopedagogika asoslari. – Toshkent: Fan, 2018.

texnologiyalarni qo‘llash, raqamli platformalar va interaktiv metodlarni integratsiya qilish volontyorlik faoliyatini tizimli va samarali qilishga xizmat qiladi.

Mazkur maqola metodologiyasi tizimli, faoliyatga yo‘naltirilgan va kompleks yondashuvga asoslanadi. Nazariy jihatdan, adabiyotlar tahlili va qiyosiy tahlil usullari orqali inklyuziv ta’limda volontyorlik faoliyatini tashkil etishning nazariy asoslari va amaliy imkoniyatlari aniqlangan. Empirik jihatdan, pedagogik kuzatuv, intervyu va case-study metodlaridan foydalanish orqali volontyorlik faoliyatining talabalarning pedagogik va ijtimoiy faoliyatiga ta’siri o‘rganilgan. Shu bilan birga, faoliyatni tashkil etishda talabalar va o‘quvchilar orasidagi hamkorlik, motivatsiya va kommunikativ ko‘nikmalarni baholash tizimi ham qo‘llanilgan. Volontyorlik faoliyatini metodik jihatdan puxta tashkil etish ta’lim jarayonining samaradorligini oshirish, talabalar ijtimoiy faolligini rivojlantirish va inklyuziv muhitni mustahkamlash imkonini beradi. Shu bois, volontyorlik faoliyatidan samarali foydalanish texnologiyalarini ishlab chiqish va ularni ta’lim amaliyotiga joriy etish inklyuziv ta’limning dolzarb masalalaridan biri sifatida qaraladi.

Natijalar

Maqola doirasida o‘tkazilgan kuzatuv va empirik tahlillar shuni ko‘rsatdiki, inklyuziv ta’limda talabalarning volontyorlik faoliyatidan samarali foydalanish ta’lim jarayonining turli jihatlariga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Volontyorlar alohida ta’lim ehtiyojiga ega o‘quvchilarga individual yordam ko‘rsatish orqali ularning darslik materiallarini tushunish va mustahkamlash jarayonini soddalashtiradi, shuningdek, o‘quvchilarning kommunikativ va ijtimoiy faolligini oshiradi. Empirik kuzatuvlar shuni ko‘rsatdiki, talabalar volontyor sifatida faol ishtirok etganda o‘zaro hamkorlik, mas’uliyat, empatiya va pedagogik ko‘nikmalarini sezilarli darajada rivojlantiradilar.

Tadqiqot davomida volontyorlik faoliyati tizimli va metodik asosda tashkil etilgan guruhlarda ta’lim samaradorligi yuqoriligi kuzatildi. Bunda innovatsion pedagogik texnologiyalar, interaktiv metodlar va raqamli platformalar yordamida faoliyatni rejalashtirish va monitoring qilish natijalarni sezilarli darajada yaxshiladi. O‘quvchilarning o‘zaro muloqotga kirishish ko‘nikmalari, vazifalarni bajarishdagi faolligi va motivatsiyasi volontyorlarning faol ishtiroki tufayli oshgani aniqlangan.

Natijalarni tahlil qilish asosida quyidagi asosiy ko‘rsatkichlar ajratildi:

Ko‘rsatkichlar	**Nazorat guruhi**	**Tajriba guruhi (volontyorlar faol)**
Individual yordam ko‘rsatish	48%	82%
O‘quvchilarning kommunikativ faolligi	50%	78%
Motivatsiya va ishtirok darajasi	45%	80%
Hamkorlik va jamoaviy ishlash	42%	75%

Jadval 1. Talabalarning volontyorlik faoliyati ta’lim samaradorligiga ta’siri (%)

Jadval natijalari ko‘rsatadiki, volontyorlik faoliyatidan samarali foydalanilgan tajriba guruhida barcha ko‘rsatkichlar bo‘yicha sezilarli o‘sish kuzatilgan. Bu holat inklyuziv ta’limda talabalarning volontyorlik xizmatidan tizimli va metodik asosda foydalanish ta’lim samaradorligini oshirishda muhim omil ekanligini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, o‘quvchilarning ijtimoiy moslashuv ko‘nikmalari va mustaqil faoliyatga kirishish darajasi ham volontyorlarning

faoliyati tufayli yaxshilanganligi kuzatildi. Umuman olganda, natijalar volontyorlik faoliyatini tizimli tashkil etish orqali inklyuziv ta'lim jarayonini samarali qilish va talabalarning ijtimoiy-pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirish imkoniyatlarini isbotlaydi.

Muhokama

Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, talabalarning volontyorlik faoliyati inklyuziv ta'lim jarayonida samarali pedagogik resurs sifatida xizmat qiladi. Volontyorlar yordamida alohida ta'lim ehtiyojiga ega o'quvchilar individual qo'llab-quvvatlanadi, ularning kommunikativ faolligi va motivatsiyasi oshadi. Shu bilan birga, talabalar o'zaro hamkorlik, mas'uliyat va ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantiradi. Natijalar ilgari keltirilgan ilmiy adabiyotlar bilan uyg'unlashib, volontyorlik faoliyatining ta'lim samaradorligini oshirishda muhim omil ekanligini tasdiqlaydi. Bu esa volontyorlikni tizimli va metodik asosda tashkil etish zarurligini ko'rsatadi.

Xulosa

Mazkur maqola doirasida inklyuziv ta'limda talabalarning volontyorlik faoliyatidan samarali foydalanish texnologiyalarini tashkil etish masalalari ilmiy jihatdan tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalarning volontyorlik xizmatidan tizimli va metodik asosda foydalanish alohida ta'lim ehtiyojiga ega o'quvchilarni qo'llab-quvvatlashda, ularning kommunikativ faolligini oshirishda, motivatsiyasini kuchaytirishda va ijtimoiy moslashuvini yaxshilashda samarali vosita hisoblanadi. Volontyorlik faoliyati nafaqat o'quvchilarning ta'lim jarayoniga jalb qilinishini kuchaytiradi, balki talabalar o'zlarida mas'uliyat, hamkorlik va empatiya kabi ijtimoiy-pedagogik ko'nikmalarni rivojlantirish imkonini beradi.

Shuningdek, natijalar volontyorlik faoliyatini innovatsion pedagogik texnologiyalar, interaktiv metodlar va raqamli platformalar yordamida tizimli tashkil etish ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshirishi mumkinligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, faoliyatni puxta rejalashtirish va monitoring qilish mexanizmlari volontyorlikning ta'lim jarayoniga integratsiyasini samarali qiladi. Umuman olganda, maqola natijalari inklyuziv ta'limning samaradorligini oshirish va talabalarning ijtimoiy-pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirishda volontyorlik faoliyatini strategik resurs sifatida qo'llashning ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori "Inklyuziv ta'lim tizimini rivojlantirish to'g'risida". – Toshkent, 2021.
3. Po'latova P.M. Maxsus pedagogika. – Toshkent: O'qituvchi, 2014.
4. Mo'minova L.R. Surdopedagogika asoslari. – Toshkent: Fan, 2018.
5. Rasulov A.A. Inklyuziv ta'lim nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent, 2020.
6. Yuldasheva D.K. Talabalarning volontyorlik faoliyatini tashkil etish metodikasi. – Toshkent, 2019.
7. Karimov N.N. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Innovatsiya, 2017.
8. Xoliqov A.X. Maxsus ta'limda axborot texnologiyalari. – Toshkent, 2021.
9. Chirchiq davlat pedagogika universiteti Talabalarning inklyuziv ta'limda volontyorlik faoliyati bo'yicha qo'llanma. – Chirchiq, 2022.
10. Ahmedov S.S. Ijtimoiy faol talaba: nazariya va amaliyot. – Toshkent, 2020.